

Урок 7

Тема. Роль фантастики та елементів фольклору в творі. Повість М. Гоголя «Ніч перед Різдвом» на кіноекрані та в мультиплікації

Мета: продовжити аналітичне дослідження тексту повісті, з'ясувати значення різдвяних символів, роль фантастичних та фольклорних елементів у творі; збагнути режисерське бачення авторського задуму тексту в екранізаціях, знайти спільне та відмінне в різдвяних повістях Гоголя й Діккенса; розвивати образне мислення, мовлення учнів; виховувати любов до художнього слова.

Обладнання: портрет митця, ілюстрації до твору, текст повісті, фішки для літературної гри, художній фільм «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1961).

Тип уроку: комбінований

Епіграф. Фантазія, коли її картини яскраві, діє на почуття з великою енергією.

М. Чернишевський

Хід уроку

I. Організаційний момент. (Слайд 1)

1. Привітання

- З яким настроєм ви прийшли на урок? Активізуємось до роботи, виконаємо вправу «Дарунок».

Потremo свої долоні одна об одну і передамо частинку свого тепла, впевненість, бадьорість сусідам.

(Діти «переймають» тепло один від одного)

2. Вступне слово вчителя. (Слайд 2)

- Наш урок сьогодні пройде у формі змагання, в ході якого ми з'ясуємо, що цінного та важливого можемо взяти для себе із повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдвом». Нагородою за участь у змаганнях будуть високі бали. Змагатимуться дві команди.

II. Актуалізація опорних знань. Перевірка домашнього завдання. (Слайд 3)

1. Гра «Пінг-понг» (Обмін запитаннями, що стосуються знань з теорії літератури. За кожну правильну відповідь команда отримує фішку.)

- Дати визначення фольклору. *(Фольклор - це художнє відображення дійсності у словесно-музичних, хореографічних і драматичних формах колективної народної творчості, нерозривно пов'язаної з життям і побутом. У ній відбито світоглядні, етичні та естетичні погляди народу).*

- Назвіть ознаки фольклору. *(Колективне мистецтво; усна форма існування; варіативність творів; збереження традицій).*

- Який синонім поняття «фольклор»? *(Усна народна творчість).*

- Які твори належать до фольклорних? *(Народні пісні та казки, легенди, прислів'я, приказки, загадки).*

- Що таке фантастика? *(Фантастика - неіснуюче в дійсності, створене уявою, фантазією).*

- Що лежить в основі фантастики? (В основі фантастики лежить вигадка, яка опирається на дійсні враження).

2. «Парад героїв повісті». (Слайд 4). (Члени команд представляють кожен свого персонажа, зачитуючи цитати-характеристики. Інша команда впізнає героя.)

1. «...їй не було ще й сімнадцяти, коли парубки хором проголосили, що ліпшої дівчини не було ще ніколи і вже більше не буде у селі. Вона мала свіже, живе в дитячій юності обличчя із сяючими чорними очима і невимовно приємною посмішкою, здатною запалити душу...» (Оксана)

2. «...Вузька, безперервно вертлява мордочка закінчувалась, як і в наших свиней, кругленьким п'ятачком; ноги були тонкі... У нього висів хвіст, такий гострий і довгий, як мундирні фалди; лише хіба що по козлячій бороді під мордою, по невеликих рижках, які стирчали на голові, та ще що був не більшим від сажотруса, можна здогадатися, що він не німець, не губернський чиновник, а просто...» (Чорт)

3. «Силач і парубок хоч куди, який чортові був більш гідкий, ніж проповіді отця Кіндрата. У вільний від справ час він малював і вважався найліпшим живописцем у всій околиці...» (Вакула)

4. «Вона мала від народження не більше сорока літ. Була ні гарна, ні погана із себе. Але ж уміла зваблювати найбільш поважних козаків. Вона кланялася всім, а кожен думав, що йому одному». (Солоха)

5. «...Коваль побачив перед собою невисоку на зріст жінку, дещо навіть повну, напудрену, з голубими очима, яка велично посміхалася і, здавалося, вміла підкоряти собі все». (Цариця)

6. «Незважаючи на невисокий зріст, ширину він мав вагому. До того ж його шаровари були настільки широкі, що, який би великий не робив він крок, ніг не бачили, і здавалося, - винна бочка рухалася вулицею. Можливо, саме це дало привід прозивати його Пузатим». (Пацюк)

III. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Наша подорож різдвяної ночі мальовничим селом Диканька триває. Ми продовжуємо працювати над текстом повісті М. В. Гоголя «Ніч перед Різдром», з'ясуємо роль фантастичних та фольклорних елементів у творі, їх смислове навантаження у розкритті авторського задуму; порівняємо ключові епізоди тексту з його екранізацією. Також дізнаємося, чим відрізняються різдвяні повісті українського письменника і англійця Діккенса. (Слайд 5)

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Робота з ілюстраціями. (Слайд 6)

Методичний коментар: кожна команда отримує ілюстрації, на яких треба знайти різдвяні символи і пояснити їх значення.

Матеріал для довідки.

Основний різдвяний атрибут - це зірка, яку носили ватаги колядників. Вона прикрашалась стрічками та дзвониками. Зірка символізувала народження Месії, вона була не лише астрологічним явищем, а скоріше чудесним явленням. Виконавши своє призначення, вона зникала, але залишалась рукотворним символом християнського свята.

Колядники ходять по хатах з «козою», «пастухом», що також є символічними, адже саме пастухи дізнались і сповістили про народження Спасителя. Колядки - це пісні, що прославляють Христа. Обдаровування ласощами колядників також є символічним, бо пастушки принесли дари Божому Дитяті.

Слово вчителя. Символи, які ви назвали, дуже важливі, але головне те, що свято Різдва сповнене символікою духовних вартостей - виявами милосердя, любові, пошани до ближніх.

2. Робота з текстом. (Слайд 7)

- Знайти у повісті фрагменти, де М. Гоголь описує ватаги колядників.
- Чи зумів письменник передати відповідні настрій, почуття людей?
- Які художні засоби для цього використані?

3. Дослідницьке завдання для учнів

Слово вчителя. Вдома ви знаходили приклади реального й фантастичного в повісті. Одна команда називає реальне, а інша – фантастичне у творі Гоголя. (Слайд 8).

Складемо таблицю:

Реальне	Фантастичне
Традиції святкування Різдва; місця подій (Диканька, Петербург); природа України; побутові деталі; опис деталей одягу; історичні особи, козацтво; характери героїв.	Чорт, відьма; сцена в хаті Пацюка; політ Вакули на спині в чорта до Петербурга й назад; чорт краде місяць з неба; Вакула дістає черевики самої цариці.

4. Кінопроба (сценка «В гостях у Солохи»). Виступ першої команди. (Слайд 9)

- Чи відрізняються гоголівські чорт та відьма від традиційних фольклорних персонажів? Якщо так, то за чим?

- Чому саме голова, дяк, козак Чуб піддаються впливу Солохи і опиняються в мішках разом з чортом? (Гоголь використовує народні повір'я, які пов'язують походження хмільних напоїв саме з сатаною: голова, прийшовши до Солохи, п'є з її рук чарку горілки, Чуб просить випити, а чорт і дяк відразу починають залицятись до жінки. Автор намагається показати ницість поведінки деяких персонажів, які належать до сільської знаті, висміює їх поведінку).

- Чому Вакула не піддається впливу нечистої сили, хоч і використовує її? (Почуття Вакули і

Оксани пов'язані з духовною сферою, вони постійно пам'ятають і думають про Бога, тобто не втрачають духовного начала. Оксана відмовляється від черевичків і признається, що любить Вакулу. Саме почуття любові допомагає головним героям зберегти чистоту стосунків і не піддатися на спокуси чорта.)

5. Представлення мультимедійного проекту «Історія екранізації повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдром». Виступ другої команди. (Слайди 10-15)

Ми досліджували історію екранізації повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдром». Хотіли з'ясувати, наскільки популярним є цей сюжет.

«Ніч перед Різдром», 1913 р., Росія - німий художній фільм Владислава Старевича, екранізація повісті Миколи Гоголя. Перша відома екранізація «Ночі перед Різдром», що зберегла дух літературного джерела, об'єднала акторську гру та анімацію.

«Ніч перед Різдром», мультфільм, 1951р., СРСР - повнометражний мультиплікаційний фільм сестер Брумберг, один зі знаменитих фільмів 50-х років студії «Союзмультфільм». Ця екранізація повісті М. Гоголя

найбільш повно розкриває на екрані національний колорит українського побуту.

«Вечори на хуторі біля Диканьки» (рос. «Вечера на хуторе близ Диканьки») – фільм 1961 року режисера Олександра Роу за мотивами повісті Миколи Гоголя «Ніч перед Різдрвом».

Тож чому цей сюжет такий цікавий?

На землі завжди змагаються дві сили – темрява та світло. І від їх протиборства залежить життя людей. Кожна людина робить свій вибір: світла чи темряви,

і в залежності від цього сповідує певні моральні принципи. Будь -яка ніч, навіть казкова, закінчується, завжди починається новий день – день надій і сподівань. Добро завжди перемагає, тому що його все ж таки на землі більше. Світлом добра осяяна й повість М.В.Гоголя. Письменник прагнув достукатися до людської душі, щоб пробудити в ній все найкраще.

6. Перегляд ключових епізодів екранізації фільму режисера Олександра Роу

- Перегляньте запропоновані фрагменти. Які з них найбільше відповідають авторському тексту?

- Чи можна, на вашу думку, відтворити засобами кінематографа та мультиплікації всі нюанси твору? Наведіть аргументи «за», «проти».

V. Підсумки уроку

1. Узагальнювальна бедіса. (Слайд 16)

- Які фольклорні твори нагадує нам повість Гоголя?
- Що казкового відбувається в «Ночі перед Різдрвом»?
- Для чого Гоголь використав фантастику в своєму творі?
- Що поєднує різдвяні повісті Гоголя й Діккенса?

2. «Кола Вена»: порівняйте різдвяні повісті Гоголя й Діккенса. (Слайд 17)

3. Робота з епіграфом. (Слайд 18)

- Як ви розумієте слова М. Чернишевського?

(Сила фантазії, уяви здатна вплинути на наші почуття і змінити життя на краще. Письменник використовує фантастику, щоб дати кожній людині надію, віру в диво, казку, здійснення найзаповітніших мрій).

4. Рефлексія. Продовжте речення. (Слайд 19)

У повісті Гоголя мені найбільше сподобалося ...

Прочитавши повість «Ніч перед Різдвом», я зрозумів ...

Хочу подякувати автору (героям твору) за те ...

5. Оцінювання роботи учнів

Слово вчителя. Ви активно і старанно працювали на уроці, маєте гарні результати за свою роботу. Але найкраща нагорода для читача – це емоції, переживання і духовне збагачення, які ми отримуємо «спілкуючись» з нашим видатним земляком Миколою Васильовичем Гоголем.

VI. Домашнє завдання. (Слайд 20)

Для всіх учнів.

Підготуватися до контрольної роботи (повторити вивчений матеріал за творчістю Ч. Діккенса, М. Гоголя)